

ΟΜΙΛΙΑ Γ. ΠΑΛΛΗΚΑΡΗ,
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΩΝ ΟΡΕΩΝ
18.01.2008, ΒΩΣΑΚΟΣ

Αγαπητοί φίλοι σας καλωσορίζω επίσημα πλέον. Ο χώρος της συνάντησής μας είναι συναισθηματικά ιδιαίτερα υποβλητικός. Αποπνέει παράδοση χαμηλόφωνης, μυσταγωγικής και πνευματικής ανάτασης και τελετουργίας. Σίγουρα θα διερωτάστε γιατί επέλεξα ως χώρο συνομιλίας μας ένα μοναστήρι και η ιδιαίτερη επικοινωνία μας να γίνει μέσα σε αυτόν το ναό. Σκέφτομαι ότι αυτή η συνάντηση θα μπορούσε να γίνει μέσα σε ένα τζαμί ή σε μια συναγωγή ή ίσως στο μνημείο του Taj Mahal ή σε οποιοδήποτε χώρο όπου από το παρελθόν μπορεί η συλλογική σκέψη, η ομαδική διάνοηση, ως συνεχής προσευχή να τους αναδεικνύει σε “συμπαντικούς” ενεργειακούς πόλους. Απ’ αυτό το χώρο, η αλληλεπίδραση των υψισύχων σκέψεων μας λειτουργεί στους ανάλογους ουρανούς της οικουμενικής σκέψης, όπως στην αστροφυσική συμβαίνει η συμπύκνωση των γαλαξίων. Εύχομαι απόψε να οδηγηθούμε σε ‘αστρογέννεση’ νέων ιδεών και σε άντληση των συστατικών τους στοιχείων απ’ τα μορφογεννητικά πεδία της ανθρώπινης μας ενόρασης.

Έχουμε όλη την προσωπική εμπειρία μισού αιώνα ζωής περίπου. Εκτιμούμε λοιπόν ότι τα τελευταία χρόνια ο άνθρωπος γίνεται πιο αγχωτικός, έχει μεγαλύτερες ανασφάλειες, είναι πολύ εφήμερος και βεβαίως άκρως καταναλωτικός με αποτέλεσμα την δραματική αλλαγή των ανθρώπινων σχέσεων.

Η ‘ανθρώπινη επικοινωνία’ γίνεται σήμερα διαδυκτικά ,τα ‘ανθρώπινα συναισθήματα’ έχουν παγώσει μπροστά από μια ψηφιακή οθόνη και ο κόσμος έχει γίνει επίπεδος χάνοντας την ποιο σημαντική του τρίτη διάσταση ‘το βάθος’..

Οι φιλόσοφοι βλέπουν το χρόνο να έχει γίνει «άχρονος» και το μέλλον σχεδόν χτες. Όπως λέει ο Ζερόμ Μπεντέ: «Ζούμε ένα είδος μόνιμου παρόντος, όπου το μέλλον δεν έχει πια κανένα νόημα. Δεν υπάρχει πια σχέδιο για το μέλλον γιατί και το παρελθόν δεν έχει πια νόημα για μας.»

Έχουμε τη γνώση ότι παλαιότερα, όταν η σκέψη μας έτρεχε πολύ πιο γρήγορα από το χρόνο, οι προβλέψεις μας για το μέλλον είχανε το μοναδικό πλεονέκτημα της «επανορθωτικής σκέψης». Αυτή η πολυτέλεια μας δημιουργούσε ένα βαθμό ασφάλειας και έτσι ο άνθρωπος επικεντρωνόταν περισσότερο στον «τρέχοντα χρόνο», χωρίς καθημερινά να έχει την αγωνία της έκπληξης και το φόβο από τις προβλέψεις του για το αύριο.

Αυτή η βραδεία σχέση χρόνου – σκέψης έδινε στον κάθε διανοούμενο, τη μοναδική δυνατότητα να εστιάζει περισσότερο στον «Άνθρωπο», αφού η σκέψη του ήταν συγχρονισμένη με τη βιολογική του εξέλιξη, ταυτισμένη με εκείνη του χρόνου της καθημερινότητας.

Σήμερα ο «εξελικτικός μας χρόνος» τρέχει με ιλιγγιώδεις ταχύτητες, σχεδόν πλησιάζει την ταχύτητα της σκέψης και συμβαδίζει με τα προβλεπόμενα. Σήμερα ο άνθρωπος έχασε την ασφάλεια, του «δανείου του χρόνου» των προηγούμενων αιώνων που εκπήγαζε από την κεντροευρωπαϊκή σκέψη. Πριν σκεφτεί καν το αύριο, ήδη έχει γίνει πραγματικότητα. Η αιτιολογία είναι ότι η αδιάκοπη τεχνολογική αλλαγή καθιστά πολύ γρήγορα τη γνώση ξεπερασμένη. Επαναλαμβάνω τη διαπίστωση ότι πέρασε η εποχή όπου η κατοχή της γνώσης αποτελούσε ακρογωνιαί

λίθο της κυριαρχίας και των προνομίων των ελίτ κάθε κατηγορίας, πράγμα που έχει αλλάξει αφανώς τους κοινωνικούς συσχετισμούς και τις αλληλεξαρτήσεις σε όλα τα επίπεδα.

Σε πρόσφατο πολυσέλιδο ένθετο της Le Monde πολλοί επιστήμονες αναφέρονται στο θέμα «η ζωή το 2020 και μετά». Σ' αυτό, οι μελλοντολόγοι μιλάνε περισσότερο για κοινωνίες πόλεων, όπου η περιφέρεια και κυρίως οι αποκλεισμένες ομάδες θα συρρικνώνονται. Το 2007 για πρώτη φορά ο αστικός πληθυσμός ξεπερνάει τον πληθυσμό της υπαίθρου και το 2030 θα αντιστοιχεί στο 60% όλου του πληθυσμού της γης, δηλαδή περίπου 3 δις. Μετά απ' αυτές τις παρατηρήσεις, σε κανένα άρθρο δεν αναφέρονται η περιφέρεια και οι μικρές κοινωνίες.

Ανάμεσα στις δεκάδες αναφορές επί παντός επιστητού διαβλέπει ο αναγνώστης την επικράτηση της μελλοντικά ευνοούμενης αστικής κοινωνίας, με κύριο χαρακτηριστικό τη μακροζωία. Ο μέσος όρος ζωής θα τείνει να ξεπερνάει τα 100 και θα φτάσει τα 150, με βοηθήματα τα υποδερμικά chips που θα υποκαθιστούν το κόστος των γερασμένων λειτουργιών του σώματος, ακόμη και με ειδικά ρομπότ που θα είναι χρήσιμα για τη μετακίνηση των υπερηλίκων. Το επίκεντρο της εξέλιξης και εφαρμογής τέτοιων τεχνολογιών είναι η Ιαπωνία, τη πιο γερασμένη χώρα στον πλανήτη. Ίσως μια τέτοια εφιαλτική κοινωνία γερόντων, θα μας κάνει να ανατρέχουμε στη διατριβή που αφορά στο «περί θανάτου» του Σαραμάνγκο. Φοβάται μία κοινωνία, η οποία ιεροποιώντας τη νεότητα, επειδή οι άνθρωποι ζουν περισσότερο, θα οδεύει προς την ανωριμότητα, δηλαδή οι ηλικιωμένοι θα χάνουν το κύρος τους και δεν θα μεταδίδουν καμία γνώση επειδή θα κρίνεται ξεπερασμένη.

Επιπλέον ο Μισέλ Λορά στο ίδιο δημοσίευμα αναφέρει ότι το έκτο πλήγμα που θα υποστεί η γη με πιθανότητα να οδηγηθεί στην δια της καταστροφής «εξόντωσή» της θα είναι ο ίδιος ο άνθρωπος όπου δια της εποικίσεως του πλανήτη θα καταταίνει στην αναγκαστική εξαφάνιση των μη εκμεταλλεύσιμων ειδών.

Στη συνέχεια, επικεντρωμένοι οι άνθρωποι και κατ' επέκταση οι κυβερνήσεις στην επίλυση των προβλημάτων των αστικοποιημένων κοινωνιών παράγουν φαινόμενα τα οποία επηρεάζουν σήμερα δραματικά τον τρόπο ζωής της εξω-αστικής Περιφέρειας. Μια τέτοια επίκαιρη αποστροφή βιώνουμε συναισθητικά, ειδικότερα, εμείς που ζούμε τη ζωή της Κρήτης. Είναι σίγουρα ένα μοντέλο αναφοράς, που συμβαίνει και στις μικρές αποκλεισμένες κοινωνίες των ελληνικών νησιών αλλά και ευρύτερα των ψυχο-πνευματικά αποκλεισμένων και υποβαθμισμένων αστικών νησίδων όλου του κόσμου.

Νομίζω ότι σας κούρασα επειδή προσπάθησα να σας μεταφέρω τις αρνητικές σκέψεις μου, τις οποίες συνειδητοποιώ ότι κάνω όταν παρασυρμένος από την ταχύτητα του πιεστικά συστελλόμενου χρόνου μου, μέσα στον οποίο εξελίσσεται το δημιουργικό είναι της ζωής μου, αυτό-αφαιρώ το ζωτικό εσωτερικό μου χώρο όπου φωλιάζει το δικαίωμα στο όνειρο. Στο σημείο αυτό θέλω να ανοίξω τα μάτια, να πάρω μια βαθιά ανάσα και να χώσω τα νύχια μου μέσα στις παλάμες μου, αντιδρώντας κι ελπίζοντας να πονέσω, έτσι να επιβεβαιώσω ότι είμαι ακόμα ζωντανός. Και εμπεδώνοντας αυτήν την πεποίθηση, όντας ζωντανός, επιθυμώ να δράσω. Θέλω να ξανακερδίσω τη χαμένη ιδιότητα της σκέψης να λειτουργεί πολυποίκιλα και να αναγνωρίζει και να αναδέχεται την έννοια της διαφορετικότητας. Να αποκαταστήσω το «δάνειο του χρόνου», να τον προσπελαύνω με την ταχύτητα που χρειάζομαι για να ξαναβρώ την προσωπική μου γαλήνη.

Βεβαίως η εποχή μας, ως κοινή διαπίστωση, είναι άφιλη στα όνειρα και στα οράματα. Είναι γεμάτη από πληροφορίες. Πληθώρα πληροφοριών που σπάνια μεταλαμπαδεύονται από τα κοινά έντυπα, από τα βιβλία, από τα συγγράμματα, από τον παγκόσμιο δια-δικτυακό ιστο-χώρο στην κονίστρα της ηθικής γνώσης.

Τώρα θα μου επιτρέψετε να αναφερθώ στα καθ' ημάς. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, όπως το περιέγραψα προηγουμένως, πνευματικό και κοινωνικό, ο λόγος ύπαρξης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων έχει προσανατολιστεί περισσότερο προς την Οικονομία και την Τεχνολογία και κατ' ελάχιστον προς την Κοινωνία και τον Άνθρωπο.

Αγαπητοί φίλοι, έχω ζήσει τα δύο τρίτα της ζωής μου στον ακαδημαϊκό χώρο του Πανεπιστημίου και έχω με δημιουργική οικείωση αξιοποιήσει τους δρόμους προς την κατάκτηση της υψηλής επιστημονικής σκέψης. Αυτάρεσκα αυτό δεν με ικανοποιεί. Υποσκελίζω την όποια θεωρητική αιτιολόγηση της στάσης μου αυτής, για να μπω μ' αυτόν τον τρόπο στο θέμα.

Η ιδέα του Πανεπιστημίου των Ορέων υπογραμμίζεται κυρίως από την ανάγκη πνευματικής ανάτασης. Παράλληλα, προβάλλει μια πράξη φροντίδας προς την κοινωνία μας. Εστιάζεται ως πυρήνας αντίστασης και διέπεται από την επιταγή της ηθικής αντιμετώπισης της γνώσης, με την επανα-σηματοδότηση των λέξεων. Αυτών των λέξεων που η σημασία τους διαβρώθηκε στο διάβα του χρόνου. Λέξεις, απέδωσαν την πνευματική απεξάρτηση από τον Μεσαίωνα και ύστερα της νόησης της ανθρωπότητας. Από την εποχή της εμφάνισής τους και στη διαρκή πορεία τους στο χωροχρόνο του ανθρωπίνου πνεύματος, οι λέξεις homo universalis και «ανθρωποκεντρισμός» δοξάστηκαν και δόξασαν. Όμως, φαίνεται σήμερα ότι έχουν απογυμνωθεί από το κύριο νόημά τους. Φαίνεται έχουμε καταχρασθεί αυτές τις λέξεις. Το πρότυπο του homo universalis σημαίνει πλέον τον άνθρωπο-κάτοικο του κόσμου, νόημα διόλου λανθασμένο λεκτικά, αν θεωρήσουμε ότι κάθε άνθρωπος έχει πρόσβαση σε κάθε γωνιά του κόσμου, νόημα που αφορά σε εικονική πραγματικότητα, πράγμα όμως που απέχει παρασάγγας από την αρχική σημασία. Ο homo universalis, λοιπόν έπρεπε να σημαίνει, κατά την αρχική έννοιά του, τον άνθρωπο με τη σφαιρική γνώση για τα πράγματα, τον άνθρωπο-κάτοχο της μιας γνώσης που διακλαδίζεται στις επιμέρους. Αναζητώ τον αντικαταστάτη στο κενό νόημα του όρου αυτού σήμερα. Προβάλλεται η λέξη ολισμός ή ολιστικός. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε ευρέως μέχρι σήμερα για να δηλώσει εναλλακτικές ιατρικές μεθόδους. Θεωρώ πως μ' αυτόν τον τρόπο έχει διευρυνθεί το σημασιολογικό του πεδίο.

Μ' αυτήν την οπτική, ολιστική θα μπορούσε να χαρακτηρίζεται η γνώση που αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως ολότητα σε συνάρτηση με το περιβάλλον, με το αντικείμενο της γνώσης, ή αυτό της εργασίας, ή του κοινωνικοπολιτικού γίνεσθαι. Με μια τέτοια διεύρυνση προσεγγιστικά θεραπεύουμε το σύγχρονο mal du siecle (λάθος του αιώνα), που δέχεται την αλλοτρίωση ως απότοκο της άκρατης εξειδίκευσης και της ωφελμιστικής και χρησιμοθηρικής άποψης για την εκμετάλλευση της γνώσης και του ανθρώπου.

Η ολιστική άποψη για τη γνώση έχει γίνει ήδη αντικείμενο προβληματισμού σε διάφορα πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα σ' όλον τον κόσμο. Πολλά απ' αυτά, έχουν αρχίσει να εισαγάγουν την πρακτική του Holistic Approach (ολιστικής προσέγγισης) σε τομείς όχι μόνο της ιατρικής, αλλά και του management, της κοινωνιολογίας και ευρύτερα της απόκτησης της γνώσης. Πρόκειται, λοιπόν, για νέα προσέγγιση στον τρόπο αντιμετώπισης της ολοκληρωμένης και διαχεόμενης (ασκόπως ίσως και χωρίς τελικό πρακτικό αποτέλεσμα) πληροφορίας. Θα πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά ως υπόθεση αν

τελικά η ολιστική αυτή προσέγγιση είναι η μόνη ασφαλιστική δικλείδα ώστε η παρεχόμενη πληροφορία να αξιολογείται, να διυλίζεται ουσιαστικά και να καθίσταται γνωσιακά προσβάσιμη στον άνθρωπο.

Μπορούμε, λοιπόν, να προτείνουμε τον οραματισμό που θα δημιουργήσει έναν πνευματικό χώρο για την επίτευξη της ολιστικής γνώσης; Υπάρχει καταρχάς η ανάγκη να οραματιστούμε κάτι τέτοιο; Το ερώτημα είναι μάλλον ρητορικό. Γνωρίζουμε αυτό που συμβαίνει δίπλα μας σε καθημερινή βάση. Η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη αγορά των προϊόντων και της γνώσης ενέχει εγγενώς τον κίνδυνο της ομογενοποίησης των κοινωνιών, με απότοκο την απώλεια της ταυτότητας των υποκειμένων και των αντικειμένων που χαρακτηρίζουν διακριτικά αυτήν. Πιστοποιούμε το μεγαλύτερο κίνδυνο που διατρέχουν οι απομονωμένες περιοχές, επειδή με αυτή την αυτογενή απομόνωση έχουν καταφέρει να διατηρήσουν με αντιστάσεις σε αρκετό βαθμό την παραδοσιακή τους ταυτότητα, με τα καλά και τα άσχημα που αυτό συνεπάγεται. Ένα τέτοιο σημερινό παράδειγμα είναι η περιοχή του ορεινού Μυλοποτάμου, που μοιάζει και με κάθε άλλη αποκλεισμένη περιοχή, δηλαδή είναι ένα σύμπλεγμα μικρών κοινοτήτων - χωριών, απομονωμένων δια των κορυφών του Ψηλορείτη που «αντισκέκονται» στο *novus ordum seclorum*. Η εγκληματική επικαιρότητα της περίπτωσης αυτής, είναι για μένα μοναδική ευκαιρία για να αξιοποιήσουμε και να εφαρμόσουμε στην ουσία του ένα είδος παρέμβασης στηριγμένο στη θεωρία της ολιστικής γνώσης. Θα απευθυνθούμε σε έναν πληθυσμό παραδοσιακό και παρθένο και θα μπορέσουμε να μιλήσουμε πια όχι για ένα πανεπιστήμιο της αγοράς, της προς κατανάλωση γνώσης, αλλά για το πανεπιστήμιο της εμπειρίας, του βιώματος, το συναισθητικό, αισθησιοκινητικό, ανθρωποκεντρικό και όχι νοσηριακό πανεπιστήμιο. Ένα πανεπιστήμιο που δεν θα περιτυλίγει τη γνώση με πτυχία για την αγορά εργασίας, αλλά το πανεπιστήμιο στο οποίο η βιοματική εμπειρία της γνώσης θα γίνεται δημιουργική πράξη, για να περνά η ολιστική γνώση από τον έναν άνθρωπο στον άλλο άνθρωπο.

Οι συντεταγμένες του θα προσδιορίζονται από κανόνες μη ανταγωνιστικής λειτουργίας, ένα μοντέλο διαμορφωμένο από τη γνώση των αναγκών των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται, με περιεχόμενο ανθρωποφελούς παιδείας και προσανατολισμένο ακριβώς στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Το υπόδειγμα αυτό θα σέβεται το περιβάλλον στο οποίο φιλοξενείται: την οικιστική του παράδοση, την παραδοσιακή οικονομική δομή, τα ήθη και τις συνήθειες, την ταυτότητα των ανθρώπων που θα το εμψυχώσουν.

Το *Πανεπιστήμιο των Ορέων λειτουργεί ως* κέντρο διακίνησης πρόσφορων λύσεων, αποτελεσματικών παρεμβάσεων στο πολιτισμικό, οικονομικό και κοινωνικό profile των περιοχών αναφοράς. Καθίσταται πόλος διάδοσης βιοματικής και ουσιαστικής γνώσης στους ανθρώπους που είναι στενά δεμένοι με το περιβάλλον που τους εξέθρεψε και που μ' αυτόν τον τρόπο ζωογονούν με αυθορμητισμό και ζωντάνια πνεύματος το ομογενοποιημένο σύμπαν γύρω μας. Οι σπουδαστές του *Πανεπιστήμιου των Ορέων* είναι ταυτόχρονα άτυποι διδάσκοντες, όχι με την έννοια της στενής αντιστροφής των ρόλων, αλλά με την ουσιαστική έννοια της σχέσης που καθιστά τον μαθητή εσαεί μαθητευόμενο δάσκαλο, την έννοια της αδιάκοπης ανταλλαγής εμπειριών που πλουτίζουν τον γνωσιακό ορίζοντά μας, με αποτέλεσμα να ανανεώνεται η ματιά μας για τον κόσμο, τον άνθρωπο, τα πράγματα και τα αισθήματα.

Το Πανεπιστήμιο των Ορέων καταταίνει σε ένα αρχαϊκά ιδωμένο απλό «σχολείο», αλλά δυναμικά μετεξελίσσεται σε κίνημα παρέμβασης που επιφέρει αυτές τις εναλλαγές. Είναι μια πράξη, πολύ συγκεκριμένη που αφορά στην

ολιστική πληροφόρηση για την παιδεία αυτών των αποκλεισμένων κοινωνιών που πρέπει να επιβιώσουν με αυτογνωσία στον τόπο τους. Είναι προσπάθεια πολυεπίπεδη, απαρτιζόμενη από όλους τους χώρους των επιστημών και στοχεύει στην πολιτιστική οικονομική ανασυγκρότηση αυτών των περιοχών. Ιεραρχεί ως κύριο γνώμονα τη διατήρηση της παραδοσιακής οικονομίας και κουλτούρας, συσχετίζοντας τη δράση με τη μοντέρνα οικονομική διατήρηση. Η προσπάθεια διδασκαλίας και εκπαίδευσης είναι βασισμένη όχι μονόπλευρα στην ψηφιακή πληροφορία αλλά και στην πρωτογενή σπερματική βιωματική γνώση. Η κίνηση στοχεύει στο να αναδειχθούν ολόκληρες οι περιοχές, που μέχρι τώρα άντεξαν στην μαζική τουριστικοποίηση, σε κοιτίδες συγκεκριμένου κοινωνικού μοντέλου. Σ' αυτό, δια της παιδείας και της εκπαίδευσης, θα διεκδικείται παρεμβατικά και δυναμικά στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον το αναλλοίωτο της ταυτότητας του φυσικού στοιχείου που περιβάλλει αυτές τις περιοχές, διαμορφώνοντας την ευημερία του με νόμο την ανθρώπινη ευτυχία και όχι το κατά κεφαλήν εισόδημα.

Και όλα αυτά, φίλες και φίλοι, πνευματικοί συνοδοιπόροι, είναι οι θετικές μου σκέψεις. Δεν τα φαντάζομαι, πιστεύω ότι ήδη αυτά που προανέφερα συντελούνται και συμβαίνουν εδώ, στα Ταλαία όρη, το επικοινωνιακό κέντρο του Μίνωα, που μοίραζε τη γνώση αλλά και τις προφητείες και τις εντολές, αντλώντας απ' τα μορφογεννητικά πεδία της οικουμενικής συμπαντικής σκέψης του καιρού του, όπως ανάλογα οφείλει να πράξει ένα νέο Πανεπιστήμιο. Δεν είναι τυχαίο που ανάμεσα μας βρίσκονται Δαρβινιστές, θεολόγοι, αρχιτέκτονες, περιβαλλοντολόγοι, κοινωνιολόγοι, οικονομολόγοι καθώς και ιστορικοί, αρχαιολόγοι, ιατροί, αναπτυξιολόγοι, αστροφυσικοί και καλλιτέχνες.

Εκτιμώ ότι όλοι εμείς μπορούμε να συνθέσουμε το ψηφιδωτό που θα απεικάσει με μουσικές παλμώσεις, υφαίνοντας το σύνθεμα, απεικονίζοντας λοιπόν σήμερα το μέλλον μιας διαφορετικής αυριανής κοινωνίας εν ονόματι της ανάκτησης της απολεσθείσης τρίτης διάστασης του επίπεδου κόσμου μας, εκείνης του «βάθους», του βάθους της σκέψης μας, στο «βάθος του καινούριου ορίζοντα του χρόνου».

Γιάννης Παλλήκαρης
Βώσακος, 18.01.2008